

Regum 19.35. Sic Machabæi, quorum bella & victoria describuntur in libris Machabæorum. Illi verò infeliciter pugnarunt, qui neglecto Deo confidebant in multitudine & potentia suorum exercituum.

QVÆSTIO VIII.

Quid in lege Mosâica statutum fuit de munditia castrorum.

1. **G**eneralis lex erat hæc Déuteron. 23. versu 14. *Sint castra tua sancta, & nihil in eis appareat sordidum.* Ratio additur: *Dominus enim Deus tuus ambulat in medio castrorum, ut eruat te, & tradat tibi inimicos tuos.* Speciatim verò statuta fuerunt hæc tria. Primò, *Si fuerit inter vos homo, qui nocturno pollutus sit somnio, egredietur extra castra, & non reuertetur, priusquam ad vesperam lauetur aqua: Et post solis occasum regredietur ad castra, ibidem versu decimo.* Secundò, *Habebis locum extra castra, ad quem egrediaris ad requisita natura, gerens paxillum in balteo: cumq; sederis, fodis per circumum, & egesta humo, operies, quoreleuatus es, ibidem versu duodecimo.* Tertio, *Præcipe filijs Israël, ut eiciant de castris omnem leprosum, & qui semine fluit, & qui pollutus est super mortuo.* Num. 5. versu 2.

2. Igitur castra debebant esse munda à pollutione, & femine, & stercore, & lepra, & immunditia legali ex mortuo contracta. Idque duplici de causa. Primò, propter Arcam Dei, quæ erat in medio castrorum, in qua Deus dicebatur habitare. Secundò, ad conseruandam in castris valetudinè.

Quæ

Quæres, an ista lex semper obligauerit Iudæos? Abulensis putat, tunc solum obligasse, quando Iudæi erant in deserto: non autem postea, quando habitabant in terra promissionis. Nihilominus Ef-feni, de quibus supra cap. 10. dictum est, dicuntur etiam in Iudæa obseruasse eandem legem, ut refert Iosephus libro 2. de bello Iudæico cap. 7. Erant enim valde studiosi legis & puritatis. Vide Cornelium in cap. 23. Deuteronomij.

CAPVT XVIII.

De Furto, & Vsura.

1. **V**o quæri possunt. 1. Quæ fuerint leges circa furtum? 2. An vsura Iudæis fuerit licita, necne? Ad prius sic respondeo. Principalis lex circa furtum fuit hæc: *Non furtum facies.* Exodi 20. versu decimo quarto. Ad hanc reuocari debent sequentes.

Prima, non decipiet vnusquisque proximum suum, Leuit. 19. 11.

Secunda, Viduæ & pupillo non nocebitis. Si læseritis eos, clamabunt ad me, & ego exaudiam eos: Percutiámque vos gladio, & erunt vxores vestræ viduæ, filij vestri pupilli. Exod. 22. vers. 22. & Deuteron. 10. 18.

Tertia, Nolite facere iniquum aliquid in iudicio, in regula, in pondere, in mensura. Leuit. 19. 35.

Quarta, Statera iusta, & æqua sint pondera: lustus modius, æquusque sextarius. ibidem v. 36.

Gg 3 Quin

Quinta, Non habebis in sacco diuersa pondera, maius & minus: nec erit in domo tua modius maior & minor. Ponderus habebis iustum & verum: & modius aequalis & verus erit tibi. Deut. 25. 13.

Sexta, Non assumes & transferes terminos proximi tui, quos fixerunt priores in possessione tua. Deuteron. 19. 14.

Septima, Non facies, quod iniquum est, nec iniuste iudicabis. Non consideres personam pauperis, nec honores vultum potentis. Iuste iudica proximo tuo. Leuit. 19. 15.

Octaua, Qui percusserit animal, reddet vicarium, id est, animal pro animali. Leuit. 24. v. 18.

Nona, Si quis furatus fuerit bovem aut ovem, & occiderit aut vendiderit; quinque boves pro vno restituet, & quatuor oves pro vna ovis. Exodi 22. 1.

Decima, Si vinēs bos, aut ovis, aut asinus, apud eum inuentus fuerit, duplum restituet. ibid. v. 4.

Vndecima, Si non habuerit, quod pro furto reddat, ipse vendetur. ibid. v. 3.

Duodecima, Occidens furem nocturnum, innocens habeatur; occidens vero furem diurnum occidatur. ibid. v. 2.

Decimatertia, Qui damnum fecerit proximo suo, confitebitur peccatum suum; & compensabit damnum; & insuper addet quintam partem. Numer. 5. 6.

Decimaquarta, Si laeserit quispiam agrum vel vineam, & dimiserit iumentum suum, vt depascatur aliena, quidquid optimum habuerit in agro suo vel in vinea, pro damni aestimatione restituet. Exodi 22. 5.

Decima

Decimaquinta, Si egressus ignis inuenerit spicas, & comprehenderit aceruos frugum, siue stantes segetes in agris, reddet damnum, qui ignem succenderit. ibidem vers. 6.

Decimafexta, Plagiarius, qui furatur hominem vt vendat, occidatur. Deuter. 24. 7.

2. Dices, Aliquæ ex illis legibus videntur inter se pugnare, vt octaua, nona, & decima. Nam octaua præcipit simplum restitui: nona, quadruplum aut quintuplum: decima, duplum. Respondeo. Non pugnant, sed discrepant. Primò, quia octaua est moralis, sumpta ex iure naturali: reliquæ duæ sunt iudiciales, sumptæ ex libera voluntate legislatoris. Deinde, octaua præcipit, quod iure naturali debitum est: reliquæ duæ, quod per modum liberæ pænæ à iudice, vel legislatore imponi potest. Iuxta octauam, qui furatur bovem, tenetur iure naturali illum restituere. Iuxta reliquas, tenetur iure positiuo & pœnali, vel duplum, vel quadruplum, vel quintuplum restituere, pro arbitrio legislatoris. Itaque qui vnum bovem pro boue restituit, satisfacit iure naturali, non tamen positiuo. Vel, quod idem est, satisfacit iustitiæ commutatiuæ, non tamen vindicatiuæ.

3. Quæres, Quare fur pro vno boue debuerit quinque boues restituere, & pro vna ovis quatuor tantum oves, & non quinque? Respondet Theodoretus, quia maius fuit furtum maiori pœna plectendum est: At maius furtum est bouis, quam ovis; quia bos est maioris pretij quam ovis. Diuus Thomas in 1. 2. quæst. 105. artic. 2. ad 9. sic respondet. Iubet Deus, vt fur pro vno boue reddat quinque, quia bos habet quinque vtilitates. 1. Immolatur.

G g 4

2. pascit

2. pascit nos carne sua. 3. arat. 4. dat lac. 5. dat corium. At ovis adfert quatuor tantum commoda. 1. Immolatur. 2. pascit nos sua carne, dat lac. 4. dat lanam. Alij addunt mysticam causam; quia bos significat doctorem populi; ovis discipulum & auditorem. At grauius punitur, qui aufert, vel peruertit Doctorem, quam qui auditorem. Ita Rabanus Exodi 22. versu 1. *Quæ omnia probabilia sunt. Vera causa est, quia Deo, qui est supremus legislator, illa placuit.*

4. *Quæres 2. Quare furem nocturnum licebat occidere, non autem diurnum? Respondeo. Ob has causas. 1. quia non constat, an fur nocturnus veniat tantum ad furandum, an etiam ad occidendum. Et quia præsumitur ad vtrumque venire, occidi poterat in veteri Testamento. 2. quia noctu agnosci non potest, & ideo is, qui damnum patitur, non potest eum postea in iudicio accusare, & rem suam reperere. 3. quia nocturnus non potest tam cito ac facile deprehendi, ac diurnus. Nam nocte omnes dormiunt, ac proinde paterfamilias non potest statim habere famulos paratos, qui furem apprehendant. Secus est de die. Eandem distinctionem furis diurni ac nocturni, quoad eius occisionem habet Augustinus, & ex eo translata est in ius Canonicum, Extrauag. de homicidiis, cap. Si perfodiens. Notandum tamen est, si fur diurnus non tantum furaretur, sed etiã gladio vel armis vellet tueri suum furtum, licere etiam illum occidere. Ita Augustinus quæst. 8. 4. supra Exodum. Et sancitum est in iure ciuili l. furem, ff. ad legem Corneliam, de Sicariis.*

De

De usura.

5. De usura extat duplex lex. Vna, Exod. 22. 25. *Si pecuniam mutuam dederis populo meo pauperi, qui habitat tecum, non urgebis eum, nec usuris opprimes. Altera, Deuter. 23. 19. Non fœnerabis fratri tuo ad usuram pecuniam, nec fruges, nec quamlibet aliam rem; sed alieno. Fratri autem tuo absque usura id, quo indiget, commodabis, vt benedicat tibi Dominus Deus tuus in omni opere tuo.* Hic duo decernuntur. 1. vt Iudæi non exigant usuram à Iudæis, id est, à fratribus suis. 2. vt possint exigere ab extraneis.

6. *Quæstio est, quomodo hoc posterius sit intelligendum? Triplex est opinio. Prima Iudæorum, qui putant sibi concessum esse à Deo, vt à quolibet extraneo possint usuram exigere sine peccato. Ac proinde, etiam hoc tempore se non peccare, exigendo usuram à Christianis & Gentilibus. Altera quorundam Theologorum, qui asserunt, Iudæis nõ quidem concessum, sed tamen permissum esse, vt exigant usuram ab extraneis, propter duritiam cordis ipsorum. Ac proinde ipsos quidem peccare usuram exigendo, non tamen per legem Mosaicam puniri. Ratio illorum est, quia usura absolutè, & sine vlla distinctione fratris vel extranei, mala & prohibita est, vt patet Psal. 14. 5. & Psal. 54. 12. & Ezech. 18. 8. Ergo non potuit licitè concedi Iudæis. Potuit tamen permitti, tanquam minus malum, ad vitandum maius malum, ne scilicet suos fratres per usuram exhaurirent. Ita D. Thom. in 2. 2. quæst. 78. artic. 1. ad 2. & multi alij. Tertia est, Iudæis non tantum permissum, sed etiam*

G g 5

etiam

etiam concessum fuisse, exigere usuram à vicinis hostibus, nempe Chananæis, Amorrhæis, Amalecitis; ita vt exigendo non peccarent. Ratio est, quia Deus concesserat illis, vt occiderent vicinos hostes, & eorum bona diriperent. Itaque sicut nō peccabant occidendo Amorrhæos, & Chananæos in bello; ita non peccabant, accipiendo illorum pecuniam per usuram. Ita Conradus quæst. 24. de contractibus. Medina quæst. 2. de usura, & apertè D. Ambrosius lib. de Tobia cap. 15. Vbi inter cætera sic ait: *Cui iure inferuntur arma, huic legitimè indicantur usura.* Item: *Ab hoc usuram exige, quem non sit crimen occidere.* Item: *Vbi ius belli; ibi etiam ius usura.* Hæ duæ posteriores opiniones sunt probabiles: prima manifestè falsa.

CAPVT XIX.

De homicidio, & ciuitatibus
Refugij.

I. OMICIDIUM est duplex. Vnū voluntariū, quod culpabiliter; alterum inuoluntariū, quod sine culpa committitur. De priori hīc agā. Posterius pertinet ad ciuitates Refugij, de quibus paulò post. Igitur de homicidio voluntario. extrat vna lex moralis, Exodi 20. 13. *Non occides.* Et vna ceremonialis, Deuter. 21. 1. *Si inuentum fuerit cadaver hominis occisi in agro, seniores urbis vicine adducunt vitulam ad vallem asperam, ibique eam mactabunt, ac super eam tenebunt manus suas, & dicent: Manus nostræ non effuderunt sanguinem hunc, nec oculi viderunt. Propitius esto*

De Homicidio & Ciuitatibus Refugij. 455
esto populo tuo Israël, quem redemisti Domine, & ne reputes sanguinem innocentem in medio populi tui Israël. Et auferetur ab eis reatus sanguinis. Tu autem alienus eris ab innocentis cruore, qui fusus est, cum feceris, quod præcepit Dominus. Videantur Interpretes illius loci.

2. Iudiciales sunt plures. Prima: *Qui percusserit & occiderit hominem, morte moriatur.* (Leui. 24. 17.)

Secunda: *Non accipietis pretium ab eo, qui reus est sanguinis: statim & ipse morietur.* (Numeror. 35. 31.)

Tertia: *Qui irrogauerit maculam cui libet cuiusquam suorum: sicum fecit, sic fiet ei: Fracturam pro fractura, oculum pro oculo, dentem pro dente restituet. Qualem inflixerit maculam, talem sustinere cogetur.* (Leui. 24. 19.)

Quarta: *Qui percusserit seruum suum vel ancillam virga, & mortuus fuerit in manibus eius, criminis reus erit. Sin autem vno die, vel duobus superuixerint, non subiacebit pœna, quia pecunia illius est, q. d. Emit eos sua pecunia, Exod. 21. 20.*

Quinta: *Si rixati fuerint viri, & percusserit quis mulierem pregnantem, & abortum quidem fecerit, sed ipsa vixerit: subiacebit damno, quantum mortuus mulieris expetierit, & arbitri iudicauerint. Sin autem mors eius fuerit subsecuta, reddet animam pro anima.* (Ibid. v. 22.)

Sexta: *Si percusserit quis oculum serui sui aut ancille, & luscus eos fecerit, dimittet eos liberos pro oculo, quem eruit: pari modo si dētem eius excusserit.* (Ibid. v. 26.)

Septima: *Facies murum tecti per circuitum, nō quis ex eo labatur, si que sanguinis reus.* (Deut. 22. 8.)

Octaua: *Si quem Iudices plagis dignum iudicent, pro mensura delicti erit & plagarum modus: sed numerum quadragenarium non excedet.* (Deut. 25. 2.)

Nona: *Qui percusserit hominem, volens occidere, morte moriatur.* (Exodi 21. 12.)

De cima:

Decima: Si rixati fuerint viri, & percusserit alter proximum suum lapide, vel pugno, & ille surrexerit, & ambulauerit foris, innocens erit, qui percusserit; ita tamen, ut operas & impensas in medicos restituat. Ibid. v. 18.

De ciuitatibus refugij.

3. Leuitæ & Sacerdotes (vt cap. 7. quæst. 6. §. 3. dictum est) habebant quadraginta octo ciuitates sibi deputatas. Ex illis, sex erant ciuitates refugij, ad quas tanquam ad asylum, confugere poterant illi, qui sine sua culpa homicidium commiserant (Iosue 20. 4. & Numer. 35. 11.) Erant autem hæc ciuitates Refugij. 1. Cedes in Nephtali. 2. Sichem in Ephraim. 3. Hebron in Iuda. 4. Bofor in Ruben. 5. Ramoth in Galaad. 6. Gaulon in Manasse. Tres primæ citra, reliquæ trans Iordanem: (Iosue 20. 7.) Omnes æquali spatio inter se distabant. (Deut. 19. 7.) Omnes sitæ erant in montibus, vt eminus videri possent, excepta Bofor, quæ sola erat in plano, sed tamen patente loco & conspicuo. (Iosue 20. versu 8.) Hic aliqua notanda sunt.

4. Primò, ad vnam ex his ciuitatibus, tanquam ad asylum poterat confugere homicida, & coram Senioribus illius loci, qui omnes erant Leuitæ & Sacerdotes, probare suam innocentiam, id est, se sine sua culpa homicidium fecisse, iuxta illud Iosue 20. 2. *Separate vrbes fugiuorum, vt confugiat ad eas & uicunque animam percusserit nescius, & possit euadere iram proximi, qui ultor est sanguinis. Cum ad vnâ harum confugerit ciuitatum, stabit ante portam ciuitatis, & loquetur senioribus vrbis illius ea, qua se comprobent innocentem: sicque suscipient eum, & dabunt ei locum ad habitandum.*

5. Secup

5. Secundò debbat autem in aliqua istarum ciuitatum, ad quam confugerat, manere vsque ad mortem Summi Pontificis. Quod si ante mortem Pontificis inuentus fuisset extra ciuitatem Refugij, poterat interfici à propinquis illius, quem interfecerat. (Num. 35. 25.)

6. Tertio, præter sex ciuitates Refugij, erat aliud asylum, ad quod confugere poterant homicidæ, nempe altare & Tabernaculum. Eo confugit Ioab, qui occiderat Abner & Amasam. 3. Reg. 2. 28. *Fugit Ioab in Tabernaculum Domini, & apprehendit cornu altaris. Sed quia non erat innocens, iussu Salomonis interfectus est, nec profuit illi asylum, ad quod confugerat. (ibid. v. 31.)* Erat enim lex lata, vt homicida voluntarius abstraheretur ab asylo, & interficeretur, Exod. 21. 14. *Si quis per industriam occiderit proximum suum, & per insidias, ab altari meo enelles eum, ut moriatur.*

7. Quattò, sicut Iudæi poterant perfugere ad asylum, sic etiã aduenæ & peregrini. (Num. 35. 15.) Disputant Interpretes, an quilibet aduenæ & peregrini, etiam Gentiles? Affirmant Masius, & Magalianus in cap. 20. Iosue. Negant Abulensis & Serarius ibid. afferentes aduenas & peregrinos ad Iudaismum conuersos, id est, profelytos, non autem Gentiles in gentilismo manentes, habuisse hoc priuilegium. Nota. Iudæi ex genere, habebat quædam priuilegia propria, quibus carebant profelyti: quædam communia cum profelytis. Propria erant hæc tria. Primum, seruus, genere Iudæus anno septimo & quinquagesimo fiebat liber; non autem profelytus. (Leuit. 24. 3. 9. & sequentibus.) Secundum, Iudæi gaudebant priuilegio remissionis debitorum

torum anno septimo; non autem profelyti. Deut. 15.3. Tertium, Iudæi non poterant dare ad vsuram Iudæis, sed profelytis, Deut. 23. 19. Reliqua erant communia. Ita ex Abulensi Cornelius in cap. 35. Num. v. 15.

8. Quintò, Homicidæ voluntarij, vt supra dictum, non gaudebant priuilegio asyli, sed tantum inuoluntarij. Excipiebatur vnus casus, vt si quis voluntariè occidisset iniustum inuasorem, vim vi repellendo. Is enim habebat ius asyli; & si probaret suam innocentiam, statim ex loco asyli domum remittebatur, nec tenebatur expectare mortem Pontificis; quia non erat propriè homicida, sed inculpatus vitæ suæ defensor. Ita Abulensis in cap. 20. Iosue quæst. 5. Serarius ibidem q. d. Cornelius loco citato. Quid autem dicendum de eo, qui in ipso asylo, seu in ipsis Refugij ciuitatibus homicidium perpetrasset? Abulensis ibid. quæst. 19. putat, non habuisse ius asyli.

9. Quæres, an etiam Christiani habeant aliqua asyla pro homicidis? Respondeo. Habent: sed in multis differunt à Iudæis. 1. quia Christiani habent asyla iure humano: Iudæi habebant iure diuino constituta. 2. apud Christianos omnes Ecclesiæ, cemiteria, cœnobia, domus religiosæ & Ecclesiasticæ, sunt asyla. Apud Iudæos erant multo pauciora, vt ex dictis patet. 3. Iudæi poterant extrahi ab asylo, vt causa eorum examinaretur. Christiani non possunt extrahi, ne quidem à Iudice aut Magistratu. 4. Asyla Iudæorum erant tantum pro homicidis inuoluntariis. Asyla Christianorum pro omnibus ferè reis. Excipiuntur nocturni agrorum depopulatores, publici latrones, & viarum obse-

fores

fores (cap. inter alia, De immunitate Ecclesiarum.) Item raptores virginum, proditores, sacrilegi, blasphemii, hæretici, apostatæ, Iudæi, & quotquot in ipsis asyulis delinquant. Vide Serarium in caput 20. Iosue, quæstione 9.

CAPVT XX.

De Matrimonio veteris Testamenti.

DE Matrimonio extant hæc leges in veteri Testamento. Prima: Nemo contrahet matrimonium in gradu prohibito. (Leuit. 18. 6.) Secunda: *Ad mulierem, quæ patitur menstrua, non accedes*, (ibidem vers. 19.) Tertia: Si vnus ex fratribus mortuus fuerit sine prole, vxorem illius accipiet alter frater, & suscitabit semen fratri suo: Et primogenitum nomine illius nominabit. (Deut. 25. 5.) Quarta: Si alter frater noluerit accipere vxorem fratris sui, tunc vxor mortui, corâ senioribus, tollet calceamentum de pedibus eius, & spuet in faciem illius, dicens: *Sic fiet homini, qui non adificat domum fratris sui*, (ibidem v. 7.) Quinta: Si quis in bello captam mulierem alienigenam adamauerit propter pulchritudinè, & voluerit habere vxorem, introducet eam in domum suam: quæ rader caput suum, & præcidet vngues, & mutabit vestè, & fl. bit patrem & matrè suam vno mense. Et tunc fiet vxor illius. Si postea ei displicuerit, non vendet, sed liberam dimittet. (Deut. 21. 11.) Sexta, si quis habuerit duas vxores, *vnam dilectam, alterã odiosam*; & filius odiosæ fuerit primogenitus, dabit